

FUNKCIONALNA RASLOJENOST LINGVOMETODIČKIH PREDLOŽAKA U (HRVATSKIM I SLOVENSKIM) GIMNAZIJSKIM UDŽBENICIMA IZ MATERINSKOG JEZIKA

Mirjana Benjak, Marko Ljubešić
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pulj

UDK 81'242:373.54:371.671(497.5+497.4)

Na osnovi rezultata primerjalne analize jezikovnodidaktičnega besedila (kot enega od didaktičnih instrumentarijev) v gimnazijskih učbenikih za materni jezik so izpeljani sklepi o aktualnem konceptu učenja in preučevanja maternega jezika. Glede na sodoben koncept pouka jezika, ki temelji na načelih jezikovnega in kulturnega sporazumevanja (evropski jezikovni listovnik), se izpostavi, da je v učbenike nujno vključiti jezikovnodidaktična besedila vseh funkcijskih zvrsti knjižnega jezika.

jezikovnodidaktično besedilo, primerjalna analiza, jezikovno in kulturno sporazumevanje

Based on the results of the comparative analysis of linguistic-didactic templates (as one didactic instrument) in mother tongue high school textbooks, some conclusions are offered about the current conception of teaching and learning the mother tongue. The modern approach to language teaching, based on the principles of linguistic and cultural communication (European Language Portfolio), points to the need to introduce in textbooks linguistic-didactic templates of all functional styles of the standard language.

linguistic-didactic template, comparative analysis, linguistic and cultural communication

1 Svrhe i zadaće nastave materinskog jezika u gimnaziji

U preambuli Nastavnog programa za gimnazije (u nastavku NPH)¹ čitamo da su, između ostalog, svrhe nastave Hrvatskoga jezika (kao nastavnoga predmeta)² »steći spoznaje o hrvatskome jeziku kao sredstvu priopćavanja i umjetničkoga izražavanja [...], steći jezično znanje, jezičnu kulturu i sposobnosti za porabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima.« (NPH 1995: 151) Te se svrhe postižu ostvarivanjem ovih zadaća: »upoznati sustav hrvatskoga jezika na fonološkoj, gramatičkoj (morfološkoj, sintaktičnoj), leksičkoj, pravogovornoj i pravopisnoj razini.« (NPH 1995: 152) Prema

Obvezatnom programu jezični su sadržaji programirani na način da se u 1. razredu poučava fonetika, u 2. morfološkija, u 3. sintaksa te u 4. leksikologija, a sadržaji iz povijesti jezika provlače se kroz sva četiri razreda. Već i na temelju ovog šturog navođenja jezičnih sadržaja može se zaključiti da će se svrha nastave, koja govori o tome da će učenici »steći [...] sposobnosti za porabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima« (NPH 1995: 151) teško ostvariti. Naime, bez obzira na proklamirane ciljeve i svrhe, u hrvatskim je osnovnim i srednjim školama još uvijek nastava jezika prvenstveno usmjerena ka usvajanju gramatičke, a ne komunikacijske razine jezika. Posljedica

¹ Nastavni programi za hrvatski jezik, povijest i etiku u srednjim školama Hrvatske, Posebno izdanje, br. 2, 1. VIII. 1995, Školske novine, Zagreb.

² Kako je navedeno u Programu, »nastavni predmet Hrvatski jezik obuhvaća tri nastavna područja: a) Hrvatski jezik, b) Hrvatsku i svjetsku književnost i c) Jezično izražavanje«.

takva pristupa očituje se u činjenici da se završeni osnovnoškolci i srednjoškolci u Hrvatskoj ne snalaze u upotrebi različitih funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika, odnosno da ih nastava materinskog jezika nije u dovoljnoj mjeri učinila komunikacijski kompetentnima. Jedan se od razloga takva stanja može pronaći u položaju područja Jezično izražavanje u nastavnoj praksi. Naime, zbog preopširnog programa Hrvatskoga jezika (kao predmeta), primijećeno je da se nastava izražavanja provodi sporadično i nesustavno (ona se najčešće svodi na pisanje i ispravljanje školskih zadaća).³ Znamo li da su za nastavu materinskog jezika jednako važne »jezična kompetencija (poznavanje sustava na svim jezičnim razinama: od gramatičke i leksičke do pravopisne i pravogovorne te tekstne) i pragmatička kompetencija (upotreba jezičnih pravila u 'praksi' čiji su rezultat različite vrste tekstova« (Benjak, Požgaj Hadži 2008: 55), tada ne možemo biti zadovoljni s nastavom materinskog jezika u hrvatskim srednjim školama (gimnazijama).

Kurikul Slovenskog jezika za gimnazije (Učni načrt, Slovenščina – u nastavku NPS)⁴ predviđa ukupno 560 sati nastave tijekom četverogodišnjeg gimnazijskog obrazovanja. Kod opisa Slovenskog jezika kao materinskog/prvog jezika i jezika nacionalnih manjina/drugog jezika, stoji: »Učenici se osposobljavaju za učinkovitu govornu i pisanu komunikaciju na slovenskom jeziku, razvijaju svijest o značaju materinskog jezika, o slovenskom jeziku kao nacionalnom i službenom jeziku, o njegovu položaju u EU i o njegovoj raširenosti na svim područjima javnog i privatnog života.« (NPS 2008: 5),⁵ čime se jasno naglašava kako nastava slovenskog jezika treba biti usmjerena ka upoznavanju svih funkcionalnih stilova standardnog jezika. Kurikul nastavu Slovenskoga

jezika dijeli na jezični i književni dio s podjednakom zastupljenošću po čemu se razlikuje od hrvatskoga u kojem pretežu književni sadržaji. Što se tiče nastave jezika, u hrvatskom je nastavnom programu naglasak stavljen (u 1, 2, i 3. razredu)⁶ na nastavu gramatike (fonologije, morfologije, sintakse) dok je u slovenskom slovenskom kurikulumu jezikoslovna materija u potpunosti zamijenjena nastvom jezičnog izražavanja, podijeljenom na tematske cjeline, u vertikalno-spiralnom slijedu, tako da se svaka navedena tema proteže kroz sve četiri godine učenja. Tako se u slovenskom kurikulumu pojavljuju ove tematske cjeline:

- oblikovanje i razvijanje svijesti o jeziku, narodu i državi,
- razvijanje sposobnosti javnog govorenja,
- razvijanje tvorbene, sklonidbene, pravogovorne, pravopisne i gramatičke sposobnosti kao i sposobnosti neverbalne komunikacije,
- razvijanje metajezičnih sposobnosti.⁷ (NPS 2008)

Među očekivanim ishodima slovenskog kurikula navedno je kako učenik treba biti osposobljen za pisanje »učinkovitih, prikladnih, razumljivih i pravilnih tekstova svih vrsta« (NPS 2008: 32) te da u sklopu metajezičnih ishoda zna »stručnim izrazom nazvati vrstu određenog teksta« (NPS 2008: 35) kao i »značajke određene tekstne vrste« (NPS 2008: 35).

2 Udžbenik – stručno-metodičko djelo

Bez obzira na to što se u posljednje vrijeme govori o ulozi računala i informatike u obrazovanju, ne možemo se ne složiti s tvrdnjom da »stari« udžbenik i dalje ima važno mjesto u odgojno-obrazovnom procesu. Ono što udžbenik razlikuje od svih

³ O tome svjedoči i činjenica da nema udžbenika iz nastave izražavanja.

⁴ Učni načrt, Slovenščina, gimnazija (splošna, klasična, strokovna), http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_SLOVENSČINA_gimn.pdf.

⁵ Sa slovenskog preveli M. B. i M. Lj.

⁶ U 4. razredu predviđena je obrada leksikologije.

⁷ Preveli M. B. i M. Lj.

ostalnih knjiga jest oblikovanje njegova sadržaja (propisanog određenim nastavnim programom/kurikulom) prema zahtjevima didaktičkog prijenosa. Znanstvena se matrica prenosi u didaktičku na temelju spoznajne teorije učenja, teorije recepcije, teorije komunikacije i teorije stvaralaštva, što omogućuje uspješnu recepciju znanstvenih sadržaja, njihovu analizu, razumijevanje i tumačenje. Iako pri njegovu sastavljanju ne bi smjela biti smetnuta s uma činjenica da je udžbenik stručno-metodičko djelo namijenjeno učenicima, nerijetko se događa da je njegovim autorima bitnija količina sadržajnih činjenica i podataka pa zapostavljaju kognitivne mogućnosti učenika pojedinog uzrasta te ga »stavljaju u pasivnu ulogu primatelja informacija, koje mu često puta zbog brojnosti i načina na koji su predstavljene postaju nedostupnima« (Kovačević 2003: 41). Osobito je to vidljivo u hrvatskim gimnazijskim udžbenicima za materinski jezik, u kojima je, na temelju prisutnog metodičkog instrumentarija, uočljiva zapostavljenost komunikacije učenika/recipijenta s jezičnoznanstvenim porukama. U svladavanju znanstvenih poruka (pojmova, podataka, definicija, zakonitosti, teorija i dr.) u učeniku se pokreću različiti intelektualni procesi (od pamćenja i zapažanja do analize i uspoređivanja te zaključivanja). Učeniku bi pri složenom ovladavanju jezičnim gradivom trebao prije svega pomoći raznoliki metodički instrumentarij – od onog koji ga motivira i uvjetuje recepciju preko instrumentarija koji omogućuje razumijevanje, analizu i tumačenje sadržaja do instrumentarija koji potiče učenika na samostalan, istraživački i stvaralački rad.

3 Lingvometodički predložak – nezaobilazan metodički instrumentarij

U tradiciji je hrvatskih i slovenskih jezičnih udžbenika da se jezične pojave najavljuju, interpretiraju i usvajaju na tzv. (lingvo)metodičkom predlošku. To je »izvorni tekst čijom se analizom postižu kognitivni

ciljevi i pojmovi iz nastavnog programa. [...] U nastavi jezika to može biti pogodan književni tekst ili pak posebno napisan tekst ili didaktički strip, zasićen nekom jezičnom pojavom čijom analizom učenici tu pojavu upoznaju.« (Bežen, Budinski, Kolar Bellege 2012: 10) Mi bismo tu definiciju proširili u smislu onih predložaka koji pripadaju izvornim i/ili priređenim tekstovima svih funkcionalnih stilova. Lingvometodički predložak jedan je od metodičkih instrumentarija koji ima različitu svrhu u nastavi jezika: od motivacijske i recepcijske preko omogućavanja razumijevanja, proučavanja, usvajanja i provjeravanja jezičnoga gradiva.

3.1 Vrste lingvometodičkih tekstova u udžbenicima

Lingvometodički se predložak može, kao i svaki drugi metodički instrumentarij, podijeliti prema metodičkoj svrsi (namjeni) ovisno o tome motivira li za usvajanje jezičnih sadržaja ili je u svrsi recepcije jezičnih sadržaja, omogućuje li razumijevanje, analizu i tumačenje sadržaja te potiče li, organizira, razvija i provjerava (vrednuje) različite oblike samostalnog, stvaralačkog rada učenika. S obzirom na organizaciju oblika nastave lingvometodički predložak može biti namijenjen individualnom radu, radu u paru ili grupnom radu učenika. Osim toga on može biti napisan različitim funkcionalnim stilovima standardnoga jezika. U ovom smo se istraživanju opredijelili za podjelu funkcionalnih stilova koju predlaže Josip Silić: književnoumjetnički, znanstveni, administrativni, novinarsko-publicistički i razgovorni stil (Silić 2006).

3.2 Hrvatski udžbenici

Lingvometodički predlošci u hrvatskim udžbenicima⁸ analizirani su na metodičkoj i funkcionalno-stilskoj osnovi. U predgovoru svakog od analiziranih udžbenika autorica objašnjava koncepciju udžbenika prema kojoj uvodni zadatak »pomaže smjestiti jezični

⁸ Za potrebe istraživanja odabrani su udžbenici *Fon-Fon* autorice Dragice Dujmović - Markusi u izdanju Profil Internationala iz Zagreba (v. Izvori).

sadržaj u svakodnevicu, a služi i kao predložak na kojem ponavljaju poznate jezične sadržaje ili uočavaju nepoznate.« (Dujmović - Markusi 2012: 5)

Lingvometodički predložak u većini se udžbeničkih jedinica uglavnom pojavljuje sa svrhom (namjenom) razumijevanja određenih jezičnih činjenica, zatim analize i tumačenja novousvojenih sadržaja te za poticanje, razvijanje, organiziranje i provjeravanje (vrednovanje) različitih oblika samostalnog, stvaralačkog rada učenika. Namijenjen je individualnom radu, a s obzirom na stilsku pripadnost dominantni su predlošci književnoumjetničkog stila. Lingvometodički predlošci administrativnog, novinarsko-publicističkog i razgovornog stila pojavljuju se u rijetkim slučajevima, odnosno u slučajevima kad je naslovom udžbeničke jedinice predviđena obrada gradiva određenog funkcionalnog stila. Lingvometodički predlošci znanstvenoga stila u potpunosti su zaneznamenjeni.⁹ Ovakav izbor lingvometodičkih predložaka u udžbenicima sigurno nije na tragu ostvarenja onih svrha nastave materinskog jezika proklamiranih u nastavnom programu koje se odnose na osposobljavanje učenika za upotrebu jezika u svim funkcionalnim stilovima.

3.3. Slovenski udžbenici

U slovenskim se udžbenicima¹⁰ na samome početku pojavljuje legenda koja učenike upućuje na različite aktivnosti, a kako uz udžbenik redovito dolazi i DVD izdanje, određene udžbeničke jedinice upućuju na slušanje/gledanje DVD-a. Navedena je također korelacija s nastavom književnosti i s drugim nastavnim predmetima. U udžbenicima su dominantne teme iz jezičnog izražavanja, što je i određeno kurikulumom, a jezične su teme samo uključene u nj. Prema metodičkoj svrsi (namjeni) uglavnom su

prisutni lingvometodički predlošci koji motiviraju učenike, ali i oni za samostalno usvajanje novih pojmova, definicija, teorija i podataka. Prema organizacijskom kriteriju slovenski lingvometodički predlošci predviđeni su za individualni rad učenika iako se u većini slučajeva predložak može prilagoditi radu u paru i(li) grupama. Analizom funkcionalno-stilske pripadnosti lingvometodičkih predložaka utvrđeno je da su zastupljeni svi stilovi jezika (književnoumjetnički, znanstveni, administrativni, novinsko-publicistički i razgovorni), što će učenicima omogućiti usvajanje svih funkcionalnih stilova slovenskoga standardnog jezika.

4 Zaključak

Poučavanje jezika u hrvatskom i slovenskom srednjoškolskom/gimnazijskom sustavu različito je po svojoj konceptijskoj strukturi, što je vidljivo već u karakteru nastavnih programa/kurikula. Hrvatski nastavni program za predmet Hrvatski jezik podijeljen je na tri područja: nastavu hrvatske i svjetske književnosti (kojoj pripada najveći fond sati), nastavu jezika i nastavu izražavanja (za koju do danas ne postoje udžbenici, a provodi se nesustavno i sporadično). Slovenski kurikulum donosi sadržaje s područja književnosti i jezika (s podjednakim fondom sati). Dok je u nastavi hrvatskoga jezika naglasak na usvajanju (prvenstveno teorijskih) jezičnih činjenica, slovenski školski sustav naglasak stavlja na nastavu jezičnog izražavanja, a teorijsko znanje o gramatičkim disciplinama (fonetici, fonologiji, morfologiji i sintaksi) izostaje.

Shodno programskim koncepcijama, hrvatski su udžbenici prvenstveno usmjereni k nastavi jezika (s dijelovima namijenjenima povijesti jezika, dijalektologiji i jezičnom izražavanju), a slovenski nastavu jezika zanemaruju uključujući je u udžbeničke jedinice iz jezičnog izražavanja.

⁹ I u osnovnoškolskim je hrvatskim udžbenicima lingvometodički predložak redovito književnoumjetničkog stila, o čemu svjedoči istraživanje Katarine Aladrović (v. Aladrović 2009: 45–55).

¹⁰ Za potrebe ovoga istraživanja odabrani su udžbenici *Slovenščina – z besede do besede, učbenik za slovenščino – jezik*, autorica: Jerce Vogel, Silve Kastelic, Jane Ozimek i Marjane Hodak u izdanju Mladinske knjige iz Ljubljane (v. Izvori).

Tablica 1: Komparativna usporedba lingvometodičkih predložaka u hrvatskim i slovenskim udžbenicima iz materinskog jezika

ODREDNICE	UDŽBENICI	
	HRVATSKI	SLOVENSKI
Odnos nastave jezika i jezičnog izražavanja	<ul style="list-style-type: none"> – gradivo tematski podijeljeno na jezik, jezično izražavanje, dijalektologiju i povijest jezika – naglasak na gradivu iz fonetike i fonologije u 1. razredu, morfologije u 2, sintakse u 3. te leksikologije u 4. razredu – nastava jezičnog izražavanja svodi se na upoznavanje govornih i pisanih vrsta komunikacije – prvenstveno s teorijskog aspekta 	<ul style="list-style-type: none"> – usmjerenost k nastavi jezičnog izražavanja – zanemaren jezični dio – ne usvajaju se lingvističke pojave – svrha im je razvijanje komunikacijske kompetencije
Vrste lingvometodičkih predložaka prema metodičkoj namjeni	<ul style="list-style-type: none"> – dominantni su predlošci namijenjeni razumijevanju, analizi i tumačenju sadržaja – pojavljuju se i predlošci namijenjeni poticanju, razvijanju, organiziranju i provjeravanju (vrednovanju) različitih oblika samostalnog, stvaralačkog rada učenika – nedostaju predlošci motivirajućeg karaktera 	<ul style="list-style-type: none"> – svrha je predložaka motiviranje za usvajanje i recepciju jezičnoizražajnih sadržaja – predlošci koji omogućuju proučavanje jezičnoizražajnih sadržaja i usvajanje pojmova, definicija, teorija i podataka
Vrste lingvometodičkih predložaka prema organizacijskom kriteriju	<ul style="list-style-type: none"> – namijenjeni individualnom učeničkom radu 	<ul style="list-style-type: none"> – namijenjeni individualnom radu s mogućnošću prilagodbe za rad u paru i(li) grupnom radu
Vrste lingvometodičkih predložaka prema funkcionalnom stilu	<ul style="list-style-type: none"> – dominantni su predlošci književnoumjetničkog stila, dok su predlošci znanstvenog, administrativnog, novinarsko-publicističkog i razgovornog stila prisutni jedino kao ilustracija tema iz jezičnog izražavanja pri obradi funkcionalnih stilova – izostanak predložaka znanstvenog stila 	<ul style="list-style-type: none"> – u lingvometodičkim predlošcima zastupljeni su svi funkcionalni stilovi

Koliko su lingvometodički predlošci kao sastavni dio metodičkog instrumentarija usmjereni k ostvarenju programski zadanih ciljeva i svrha nastave jezika pokazala je njihova metodička i funkcionalno-stilska analiza. S metodičkog aspekta, lingvometodički predlošci u hrvatskim udžbenicima u svrsi su razumijevanja, analize i tumačenja sadržaja dok su slovenski udžbenici u svrsi motiviranja, proučavanja i usvajanja novih sadržaja. U oba je slučaja riječ o lingvometodičkim predlošcima koji prema organizacijskom

kriteriju spadaju u predloške namijenjene prvenstveno individualnom učeničkom radu. Analiza funkcionalno-stilske pripadnosti lingvometodičkih predložaka pokazala je da su u hrvatskim udžbenicima najzastupljeniji predlošci književnoumjetničkog stila dok se administrativni, novinarsko-publicistički i razgovorni stil pojavljuju jedino u slučajevima kada je udžbenička jedinica (redovito iz jezičnog izražavanja) vezana uz njihovu obradu. Predložaka znanstvenog stila uopće nema u analiziranim hrvatskim udžbenicima.

Analiza je pokazala da lingvometodički predloži u slovenskim udžbenicima pripadaju svim funkcionalnim stilovima slovenskog standardnog jezika.

Poznato je da Evropski jezični portfolio predviđa poučavanje jezika zasnovano na načelima jezične i kulturne komunikacije. Naša je analiza udžbenika i lingvometodičkog predloška kao zanemarenog, ali bitnog metodičkog instrumentarija pokazala sljedeće: a) hrvatski autori nastavnih programa i udžbenika nisu promijenili metodičku paradigmu koja bi se oslanjala o zahtjeve Evropskog jezičnog portfolija – u hrvatskoj se srednjoj školi/gimnaziji previše gramatizira; b) slovenski su autori promijenili paradigmu, ali su otišli u drugu krajnost – u slovenskoj srednjoj školi/gimnaziji nastava jezika (u smislu svladavanja jezikoslovnih problema) potpuno je izostala. Možemo zaključiti da bi se valjalo kloniti svake isključivosti: u nastavi jezika potrebna je i gramatika i jezična komunikacija. Jer, uspješne jezične komunikacije (u svim funkcionalnim stilovima) i jezične kreativnosti nema bez razvijenog jezikoslovnog mišljenja. Tome može doprinijeti drukčije sastavljen udžbenik iz jezika u kojemu bi autori, vidjeli smo zbog kojih razloga, morali posvetiti veću pozornost izboru lingvometodičkih predložaka.

Literatura

- ALADROVIĆ, Katarina, 2009: Udžbenici hrvatskog jezika i čitanke za osnovnu školu – izvor i poticaj poučavanja komunikacijske kompetencije. Višnja Pavičić Takač, Vesna Bagarić, Mario Brdar, Marija Omazić (ur.): *Lingvistika javne komunikacije: Komunikacija u nastavi i komunikacijska gramatika*. Osijek: HDPL i Filozofski fakultet u Osijeku.
- BENJAK, Mirjana, POŽGAJ HADŽI, Vesna, 2008: Sprečavanje komunikacijskih smetnji u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti. *Lahor* 5. 53–65.
- BEŽEN, Ante, 2008: *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- BEŽEN, Ante, BUDINSKI, Vesna, KOLAR BILLEGE, Martina, 2012: *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskoga jezika*. Zagreb: Profil International.
- KOVAČEVIĆ, Melita, 2003: Jezik udžbenika kao poticatelj komunikacijske kompetencije. Dunja Pavličević - Franić, Melita Kovačević (ur.): *Komunikacijska kompetencija u višjejezičnoj sredini II. Teorijska razmatranja, primjena*. Zagreb: Naklada Slap i Sveučilište u Zagrebu. 41–49.
- ROSANDIĆ, Dragutin, 1993: *Novi metodički obzori*. Zagreb: Školske novine.
- ROSANDIĆ, Dragutin, 2002: *Od slova do teksta i metateksta*. Zagreb: Profil International.
- ROSANDIĆ, Dragutin, 2005: *Hrvatsko školstvo u okružju politike*. Zagreb: Školska knjiga.
- SILIĆ, Josip, 2006: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Izvori**
- DUJMOVIĆ - MARKUSI, Dragica, 2012a: *Fon-Fon 1, udžbenik hrvatskoga jezika za prvi razred gimnazije*. Zagreb: Profil.
- DUJMOVIĆ - MARKUSI, Dragica, 2012b: *Fon-Fon 2, udžbenik hrvatskoga jezika za drugi razred gimnazije*. Zagreb: Profil.
- DUJMOVIĆ - MARKUSI, Dragica, 2012c: *Fon-Fon 3, udžbenik hrvatskoga jezika za treći razred gimnazije*. Zagreb: Profil.
- DUJMOVIĆ - MARKUSI, Dragica, 2012č: *Fon-Fon 4, udžbenik hrvatskoga jezika za četvrti razred gimnazije*. Zagreb: Profil.
- HODAK, Marjana, KASTELIC, Silva, VOGEL, Jerica, 2009: *Slovenščina 3, z besedo do besede*, učbenik za slovenščino – jezik. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Nastavni programi za hrvatski jezik, povijest i etiku u srednjim školama Hrvatske, Posebno izdanje, 1995. *Školske novine VIII/2*. Zagreb.
- Učni načrt – Slovenščina, gimnazija (splošna, klasična, strokovna)*: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_SLOVENS_CINA_gimn.pdf.
- VOGEL, Jerica, KASTELIC, Silva, HODAK, Marjana, 2008: *Slovenščina 2, z besedo do besede*, učbenik za slovenščino – jezik. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- VOGEL, Jerica, KASTELIC, Silva, OZIMEK, Jana, 2009: *Slovenščina 1, z besedo do besede*, učbenik za slovenščino – jezik. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- VOGEL, Jerica, HODAK, Marjana, KASTELIC, Silva, 2010: *Slovenščina 4, z besedo do besede*, učbenik za slovenščino – jezik. Ljubljana: Mladinska knjiga.